משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר נשים

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה סוטה

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה סוטה

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-סוטה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ה 6
משנה ט 6
פרק ב 6
משנה ב 6
משנה ג 7
משנה ו 7
פרק ג 7
משנה ה 7
פרק ד 8
משנה א 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 8
פרק ה 8
משנה ג 8
פרק ו 8
משנה ב 8
משנה ג 9
פרק ז 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ח 11
פרק ח 11
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ה 12
פרק ט 12
משנה א 12
משנה ב 12
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ח 13
משנה טו 13

פרק א

משנה א

[אות ב] **תי"ט ד"ה המקנא. שיכול לפרש הבא לקנאות.** כההיא דריש ביצה משנה ב' השוחט חיה ועוף כמ"ש הר"ב שם:

[אות א] **הר"ב ד"ה ע"פ ע"א. נאסרה בסתירה כו'.** וכן לשון רש"י ז"ל. ומשמע לכאורה דלר"י אינה נאסרת ע"פ ע"א וע"פ עצמו. אבל ברמב"ם (פכ"ד מהל' אישות ופ"א מהל' סוטה) דע"פ עצמו אסורה עליו ואינה שותה וכמ"ש התי"ט (ד"ה ר"א):

[אות ג] **שם בתי"ט סד"ה רבי יהושע כו'. ואז יועיל הקינוי כו'.** עדיין ק' הא באמת ההלכה כר"י אלא דראוי לחוש לדברי ר"י בר"י. וא"כ אף בזמן מי המרים ואף אם תסתתר הא הב"ד לא ישקו אותה כיון דההלכה דבעי' שגם הקינוי ע"פ שנים ולא תהא לה תקנה וצ"ע (ואף שאפשר לקנאות לה שנית ע"פ עדים אך דברי התי"ט לא יצדקו):

משנה ב

[אות ד] **בהר"ב ד"ה כיצד מקנא. בגמ' מפרש.** בגמ' פרכי' הא גופי' קשיא אמרת א"ל בפני ב' אל תדברי אלמא דבור סתירה הוא והדר תני דיברה עמו עדיין מותרת לביתה ולזה מתרצי הכי קאמרי' וכו' ובתוס' ד"ה הא גופא קשי' תימא לר' אמאי לא נקט הפירכא כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא מיבעי ליה כדפרכי' בריש מכות אין העדים נעשים זוממים מיבעי ליה. ובעניי לא הבנתי קושייתם בזה דהא אם אל תדברי הוי מקרי קינוי הוה מתני' כפשטא וקאמר כיצד מעשה הקינוי ומפרש דאומר לה אל תדברי. ואחר הקינוי זו יש חילוק אם דברה עמו עדיין מותרת לביתה ואם נסתרה אסורה לזה פריך רק בממנ"פ דאם אל תדברי נחשב לקינוי ע"כ דדיבור הוי כמו סתירה א"כ אם דברה תתסר כמו בנסתרה ואדרבא הכי פריך אלמא סתירה. היינו מדקתני כיצד מקנין מוכח דהוי קינוי אלמא דדיבור הוי כמו סתירה והדר תני וכו' (* כ"מ ואף שדומה לתירוץ התוס'. אך לא יצטרך לסב' דלשון נקי ולומר דהדיבור הוא סתירה. הרי בפשוטה הא הוא קינוי. ואפשר כוונת רבינו שאינו דומה לריש מכות. כי שם לא נזכר כלל מנידון עשיית זוממים וראי' שבשם הקשה הגמ' ועוד אבל בכאן הרי נזכר שהקינוי הוא טוב אם נסתרה ולא יצטרך לס' הירושלמי שהביא תוס' כנ"ל בכוונת רבינו). **ובהא** דמסקי' דבאמר לא תדברי ונסתרה דטהורה לביתה ק' לי למה דמבעי בסוגיא דכ"ה א' עוברת על דת אם רשאי לקיימה והיינו ע"כ אף בלא התרו בה מדאמרי' עלה ת"ש ואלו שב"ד מקנין וכו' עבדי ב"ד מלתא דדלמא לא ניחא ליה לבעל. א"כ מוכח דאפי' בלא קינוי והתראה תהא אסורה לבעל. וא"כ תקשה משנתינו דאל תדברי ונסתרה דמותרת לביתה הא בלא קינוי כלל

תתסר בנסתרה דעברה ע"ד דאיסור יחוד דאורייתא ובכל קינוי וסתירה דשתתה ונקתה טהורה אף דמ"מ עברה ע"ד בסתירה צ"ל דעוברת ע"ד דאסורה דחיישינן שזנתה אבל ע"י בירור שלא זינתה מותרת וכמ"ש המ"ל פ"ב ה"א מהל' סוטה לענין כתובה אבל מ"מ הכא בלא קינוי דאין משקין אותה וליכא בירור תתסר על הסתירה מדין עע"ד. וכן הא דקי"ל בכל דוכתא דאין אוסרים על היחוד והא מבעי לן בעע"ד אם רשאי לקיימה וצ"ע (אפשר ליישב ועי' בתשובת רבינו סי' קי"ד בענין עע"ד):

[אות ה] **שם בהרע"ב ד"ה ואם מת כו'. קודם שישקנה חולצת ולא מתיבמת**). וצרתה או חולצת או מתייבמת. ודוקא בקינוי וסתירה לחוד אבל בנבעלה ודאי היא וצרתה פטורים לגמרי דטומאה כתיבה בה כעריות (תוס' והרא"ש והרמב"ם). אבל לדעת הראב"ד דאין חילוק בין סוטה ודאי או סוטה ספק דבשניהם היא או צרתה חולצת ולא מתייבמת. ובנ"י פ"א דיבמות (ד"ב ב') אההי' דצרת סוטה אמר המחבר ברצון מיירי באשת ישראל. ובאשת כהן שנאנסה צ"ע אם צריכה חליצה. ובב"ש (סי' קע"ג סק"י) תמה דודאי אונס בכהן הוי ג"כ טומאה כדאיתא ביבמות (דנ"ה) וא"צ חליצה. ואני העני בעניי לא ידעתי. הא בסוגיין אמרי' אלא מעתה אשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל לא תתייבם ולהב"ש הא באמת אף מחליצה פטורה דהוי כסוטה אשת ישראל ברצון. וצע"ג:

ולגבי בועל אם אחיו נשא אותה ולו אשה אחרת ומת לחד תירוצא דתוס' יבמות (ד"ג ב') ד"ה לפי אמרי' לגבי בועל נמי טומאה כתיב בה כעריות והיא וצרתה פטורים מחליצה אבל לא מפטרא צרת צרתה כיון שלא שייך צרת צרתה לגבי בעל אין לנו להחמיר בטומאה דבועל יותר מטומאה דבעל. ולחד תירוצא שם לגבי בועל לא אמרי' טומאה כתיב כעריות כיון דנכתב רק עשה וחולצת ולא מתייבמת:

משנה ג

[אות ו] **תוי"ט ד"ה ושבאו עדים. מסתברא דה"ה לעד אחד**. וכ' במ"ל דהיינו לענין דינא דמתני' דע"א נאמן אפי' אחר ששתתה אבל לענין מ"ש הר"ב דאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנטמאת זהו רק בב' עדים אבל לא בע"א (* ועדות שקר אינו דאימור יש עדים במדה"י עיין שם):

[אות ז] **בהר"ב ד"ה רבי יהודה. מתוך שאיסור קל הוא**. לפ"ז נראה דאם פרסה נדה מותר לו להתייחד עמה כיון דאסורה לו ג"כ משום נידה דאיסורו חמור. אולם כפי מה שהשיבו חכמים לר' יוסי דנדה יש היתר לאיסורו לא תקיף יצרו משא"כ בסוטה. א"כ בכל ענין אסור להתייחד עמה. ובאמת קשה לי על ר"י דיליף מק"ו ולפי המסקנא יליף ר' יהודה מקרא דוהביא האיש את אשתו. אבל עכ"פ בתחלה דדן ר"י מק"ו מנידה וכן

לפי"מ דאמרינן דרבנן השיבו דאיסור לאו קיל בעיניו הא תוס' הקשו אההי' דאר"י נדה שהיא בכרת בעלה נאמן עליה. הא יחוד עריות דאורייתא ומנ"ל דנידה שרי ביחוד. ותירצו דדוקא יחוד דעריות דאין להם היתר דומי' דבן עם אמו עיי"ש. א"כ דכל עיקרו דנדה דמותר ביחוד הוא רק מהאי טעמא דיש לה היתר א"כ בסוטה דאין היתר אין ראיה מנידה ודמי לשאר עריות. וצע"ג:

משנה ה

[אות ח] **הר"ב ד"ה שוברת כתובתה כו'. מקרעת כתובתה.** ויכול לכוף אותה שתחזיר לו הכתובה ע"י שמעכב אותה בגט. שמעכב הגט אצלו עד שתחזיר לו הכתובה תוס' (בפשוטו נראה דאם כותבים שובר או במקום שא"כ דכופין אותו ליתן גט. וע' תוס' זבחים (ב' ע"ב ד"ה סתם כו'). ואפשר דכוונתם דאם שניהם מתרצים אין הב"ד כופין ואין חוששין שמא תבעל לו ומהני' הפרשה. וע' בת' הרשב"א (סי' תת"ב). אמנם נראה דאין ראיה מהכא דיכול לומר אתן לה גט ע"מ שתחזיר לי הנייר דמהני כדאיתא בגיטין (דע"ה ע"א) ושיחזיק הגט בידו ולא יהיה לה ראיה על הגירושין עד שתחזיר לו הכתובה אבל במחזירה לו הכתובה או בשובר למ"ד כ"ש א"י לעכב ראייתה וכופין אותו ליתן לה ראייה על הגירושין. או שהב"ד כותבים לה ראיה שנתגרשה ומיירי הכל ברצונו לגרשה ומדוקדק היטב לישנא דתוס' שמעכב הגט אצלו וכו'). ואולם בסוגיין מוקי הכי למתני' במקום שאין כותבין כתובה כדי לדחות שלא להוכיח דכותבין שובר אבל למאי דקיי"ל כותבין שובר כמ"ש הר"ב בפרק בתרא דב"ב (מ"ו) א"כ משנתינו גם במקום שכותבין כתובה. וצ"ע על הר"ב בזה:

משנה ט

[אות ט] **תי"ט ד"ה וכן. הכא ז' יומי. גמ'.** אף דמצינו כמה פעמים דדייקינן והא וכן קתני דמשמע דוכן היינו דלגמרי דומין. באמת אלו היה תנן הכא סתם וכן לענין הטובה היה במשמע לכל דבר אבל כיון דפירש במתני' מרים המתינה. הוי כאומר דלענין זה דנותנים לו שכר מעין הטובה. ת' מהרי"ט ח"ב חאה"ע (ס"ס מ"ד):

פרק ב

משנה ב

[אות י] **תוי"ט ד"ה חדשה. כלי שאמרתי לך כבר.** וקשה לי דא"כ לא לכתוב כלל חרס רק בכלי ונדרוש בכלי שאמרתי לך ומאי ניהו מצורע ונדע כ"ח וחדשה:

[אות יא] **בא"ד ולפיכך ל"ק**. בודאי האמת כן הוא ופשוט דלמסקנא דטעמא דר"י מדרשא דבכלי. קפיד הכתוב רק על הכלי. אבל לענין המים אין ללמוד לדמותו למצורע דלבעי מים חיים. אבל מ"מ נלע"ד דבמתני' ל"ג חדשה דהכי משמע מדמביא עלה דמתני' תנא פיילי ש"ח חדשה דברי רבי ישמעאל מ"ט דר"י וכו' משמע דבברייתא נזכר יותר ממתני' דבמתני' קתני רק פיילי ש"ח. ומביא עלה ברייתא דר"י דקתני ג"כ חדשה. וגם הא לס"ד דלטעמא דר"י מגז"ש דמצורע אמרי' עלה ה"נ דבעי מים חיים דאמר ר' יוחנן מי כיור ור"י כו' והא מ"מ יקשה על מתני' טעמא מאי דבעי' חדשה דאם מגז"ש ליבעי ג"כ מים חיים אע"כ דל"ג חדשה במתני':

משנה ג

[אות יב] **תוי"ט ד"ה ואינו כו'. דאורחיה הוא**. דאתי [את כצ"ל] לרבות צוואות וקבלות:

משנה ו

[אות יג] **תוי"ט ד"ה זה הכלל. ומדייק מדקתני ולא היתה אסורה וכו'**. בסוגיא שלפנינו אינו מדייק כלל מזה ומביא ההוכחה מהרישא ולא על מאחר שתתגרש וכו' ואח"כ יחזירנה וכו' הא יחזירנה ותטמא ה"נ דמתנה. והיינו דמתני' קאמר דהכל שוים דאפי' לר"מ אינו מתנה על הזנות שאחר שתתגרש ואח"כ יחזירנה אבל על הטומאה דאחר שיחזירנה מתנה. והיינו כפירש"י במתני' שהביא התי"ט בדיבור הקודם. ובאמת הגירסא בפנינו בזה שהביא הש"ס זה ופשוט האיבעי'. ואח"כ יחזירנה (ורק במתני' קתני ואח"כ החזירה) ואולי באמת זהו ברייתא ופושט מברייתא ולא ממתני' דבמתני' פירשו כמ"ש התוי"ט בדיבור הקודם דהוא מלתא באפי נפשיה:

פרק ג

משנה ה

[אות יד] **תוי"ט ד"ה רבי אומר כו'. ורבי לא אתי אלא כו'**. ונ"ל שכן דעת תוס' במ"ש (דף כ' ע"ב ד"ה ה"מ ר"ע) כו' ועוד איכא למ"ד בפ"ק דבמתנוונה פליגי עכ"ל. ואי איתא דס"ל כפירש"י גם לאידך מ"ד דס"ל דלכ"ע מתנוונה א"א לאוקמי כרבי דהא לר' סופה מתה כאותה מיתה וחכמים דהכא לא ס"ל כן. אלא ע"כ דס"ל דלהך מ"ד רבנן ור' לא פליגי כלל. ודו"ק:

פרק ד

משנה א

[אות טו] **תי"ט ד"ה וחלוצה. ואמאי אצטריך קרא למעוטינהו**. במ"ל כ' דמזה ליכא קושיא דהא אצטריך קרא כיון דמה"ת ליכא איסור בבא על ארוסתו בבית חמיו. אבל עיקר הקושיא ממתני' ג' דאמאי סברי רבנן דמעוברת חבירו שותה הא בא עליה ביאת איסור מדרבנן ואינו מנוקה מעון:

משנה ג

[אות טז] **בהר"ב ד"ה שאינה ראויה לילד כו'. שאין לו בנים**. אף שנשא אשה אחרת אחר הקינוי מ"מ בשעת הקינוי לא היתה ראויה לשתות. ובהיפוך אם הי' לו בשעת הקינוי אשה ובנים ומתו אחר הקינוי כבר נראית לשתות כ"כ תוס' בשם ירושלמי ובמ"ל נסתפק אם גם באיסור דאורייתא כגון שנעשה פצוע דכה אחר הקינוי אם שותה:

משנה ד

[אות יז] **בהרע"ב ד"ה חוץ מן הקטן כו'. ולי נראה כו'**. ולענ"ד שכן מוכח דעת התוס' יבמות (דף נ"ח ע"ב ד"ה ע"י גלגול) עיי"ש:

משנה ה

[אות יח] **תוי"ט ד"ה לא להשקותה. ומשמע דחרש ושוטה**. בחרש דהוא אינו מדבר ואינו שומע באמת מצד מום אינו משקה כיון דאינו מדבר ולא עדיף מאלם דאינו משקה:

פרק ה

משנה ג

[אות יט] **תוי"ט ד"ה ואלפים כו'. וכן פירש"י**. והרמב"ם (פי"ג מהל' שמיטה) כ' דמגרשי העיר היה ג' אלפים אלף הראשונה שמחוץ לעיר למגרש ואלפיים שמודדים חוץ למגרש לשדות וכרמים:

פרק ו

משנה ב

[אות כ] **במשנה ולא לפוסלה מכתובתה אלא שלא תשתה**. תמוה לי הא לב"ה דמת בעלה עד שלא שתתה אינה נוטלת כדאיתא במתני' (ב' פ"ד) הרי אף דבקינוי וסתירה לא אפקה עצמה לעצמה דהא היתה בת שתיה. מ"מ ע"י קינוי וסתירה הוי ספק זינתה

וכ"ז שלא נתברר ע"י שתיה אין לה כתובה מספק. א"כ ה"נ מה בכך דהנך ה' נשים א"נ בעדותן דל עדותן מהכא הא עכ"פ כיון דאינה שותה ולא נתברר טהרתה. מספק אין לה כתובה. וכן בירושלמי בעי על כל ע"א בטומאה אמאי נאמן להפסיד כתובתה ומשני כיון דהאמינה תורה כבי תרי ממילא אין לה כתובה ומדמה לע"א שמעיד שהוא חלב ואח"כ התרו בו דלוקה. ומאי צריך לזה הא כיון דבע"א דטומאה אינו משקה אותה ממילא בלאו הימנותא דעד לענין כתובה אין לה כתובה מספק דבקינוי וסתירה הפסידה כתובתה כ"ז שלא נתברר ע"י השקאה. והרמב"ם (ספ"א מסוטה) כ' כל סוטה שאמרנו שאינה שותה וכו' ותצא בלא כתובה שהרי נאסרה בקינוי וסתירה והשתיה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד עכ"ל. משמע דבאמת מה"ט בע"א דטומאה מפסדת כתובתה. וא"כ קשה אף בה' נשים אלו כיון דע"י עדותן אינה שותה ממילא אין לה כתובה. ורציתי לדחוק דבקינוי וסתירה דהפסידה כתובה היינו מספק. ואם תפסה כיון דהוי תפיסת ברי מהני ורק בע"א בטומאה דנעשה העד כב' וכדאיתא בירושל' הנ"ל. ובאמת במתו בעליהם עד שלא שתו מהני תפיסתן. וא"כ י"ל דמה דקתני במתני' בה' נשים לא לפוסלה מכתובתה היינו שאין מאמינים אותן לדמן לודאי נטמאה כמו ע"א דטומאה ולא מהני תפיסתה אלא דהוי כלא העידו כלל ורק מטעם ספק אין לה כתובה ומהני תפיסתה (עי' תוס' לעיל כ"ה ע"ב ד"ה בה"א כו' ודו"ק). אולם ברמב"ם הט"ו כ' אף ה' נשים ששונאות וכו' אבל לא להפסידה כתובתה אלא נוטלת כתובתה ויוצאה עכ"ל וצ"ע:

[אות כא] **בהר"ב ד"ה אני ראיתי כו'**. **באותה סתירה כו'**. וכן לשון רש"י. ומזה דקדק הב"ש דוקא שמעיד דנטמאת באותה סתירה שיש עדים עליה דרגלים לדבר שהאמת אתו. אבל אם מעיד דנטמאת אח"כ א"נ. אבל הרמב"ם כ' ובא ע"א והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה עמו וכו':

משנה ג

[אות כב] **הר"ב ד"ה כל עדות. מדאיצטריך קרא**. ובתוס' ריש מסכתי' דב"ב כתבו אבל קשי' דגבי שבועת העדות כתיב והוא עד ומחייבים אפילו א' כדתנן כפר א' והודה א' הכופר חייב וכו'. וקשה לי הא הך קושיא לא אלימא כ"כ די"ל דוהוא עד היינו שמשביע ב' עדים. אם לא יגיד היינו אף א' מהם לא יגיד. ואמאי לא האלימו קושייתם יותר מהאי דפ"ד דשבועות (דל"ב) במשביע ע"א דתלי' בגורם לממון. וכן בע"א דסוטה לכ"ע חייב. והא מ"מ והוא עד כתיב דהיינו שנים דוקא. ובעיקר קושייתם נלע"ד דהא דאמרי' הא כ"מ שנאמר עד הוא שנים. לא דמיירי רק בשנים רק דסתם עד שייך על ע"א וכן על ב' אלא דהכא דגבי סוטה דע"כ רק הד[א] מלתא משמע אם ע"א והיינו דליכא עדות כלל

וקרא קאמר ועד אין בה. היינו דאינו נאמן בה וא"כ פירושו רק ע"א (או) אם דעד אין בה היינו שנים וקרא קאמר דאם אין ב' עדים אלא א' והיא לא נתפסה אסורה. וגלי קרא דע"א נאמן. בזה כיון דלמדנו מלא יקום ע"א הא עד סתם גם ב' במשמע נקטי' יותר הקרא בפשוטו דעד אין בה היינו דאין בה שנים ממה דנפרש דעד הוא א' ולדחוק דאין בה היינו דאינו נאמן בה אבל בקרא דוהוא עד מפרשי' בין ע"א ובין ב' עדים והוא נכון מאד לענ"ד בעזה"י. ויעויין ברש"י בב"ק (דנ"ו א' ד"ה אם לא יגיד וכו') ועוד קי"ל כ"מ שנאמר עד הרי כאן ב' עדים וכו' ותמוה לי איך נקט רש"י לקושטא דמלתא הטעם דהוא עד היינו ב' אמאי ע"א חייב היכי דמועיל הגדתו הא הקרא חייב רק בב' עדים וצ"ע (ואולם בסנהדרין ד"ל ע"א ואב"א קרא דכתיב והוא עד וכו' משמע להדיא דבאמת הקרא מיירי בב' עדים ומוכרח לתירוצא דתוס' דילפינן מיני' דה"ה בע"א היכי דהיה מועיל בעדותו):

פרק ז

משנה א

[אות כג] **תוי"ט ד"ה פרשת סוטה. ובספרי אמרינן כו'**. וקשה לי הא בפשוטו אי לא כתיב קרא להתיר הוי ילפינן סוטה וגם וידוי מעשר בג"ש דאמירה אמירה מלוים אלא דלבתר דכתיב קרא בסוטה להתיר בכל לשון שוב ילפי' מעשר מסוטה ולא מלוים דילפי' יותר אמירה סתם מאמירה סתם משא"כ לוים דכתיב עניה ואמירה והכי מצינו דגבי שבה"ע צריך לימוד דבכל לשון דלא נלמוד קול קול ממשה כמ"ש תוס' והעתיקו התי"ט. ואילו במתני' ג' ד"ה מה עני' כ' בשם תוס' הא דלא ילפינן בלוים קול קול משבה"ע דעני' וקול גמר מעניה וקול ואין דנין עני' וקול מקול גרידא. ותיקשי ג"כ אמאי צריך ריבוי בשבועת העדות הא ממילא לא הוי ילפינן קול קול ממשה דלא ילפינן קול גרידא מקול ועני'. אלא ודאי דבלא ריבוי' הוי ילפי' ג"כ קול גרידא. אלא היכי דאיכא למילף קול מקול. או קול ועניה. מקול ועני' עדיף יותר למילף קול ועניה מקול גרידא. ה"נ י"ל לענין אמירה:

[אות כד] **שם ד"ה ותפלה כו'. כמ"ש שם פרק ו' מ"ה**. כפי מ"ש התי"ט שם וזהו מדברי התוס' דפירכת הש"ס קדושה ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא. היינו נהי דקידוש דאוריי' מ"מ עכ"פ יין לאו דאורייתא ע"ש. א"כ מהתם לא נשמע כלל דקידוש דאו'. דדלמא באמת פירכת הש"ס דכל עיקרו דקידוש. וכי מושבע ועומד מה"ס הוא אבל באמת א"צ כלל לראי'. דהא להדיא איתא בברכות (דף כ"א) נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. ובתוס' בשמעתין כ' ועוד דהתם (ברכות דכ"א) משמע דקידוש דאורייתא. וכוונו לראי' הנ"ל. ואח"כ כתבו והכי משמע נמי בריש מס' נזיר וכו':

משנה ב

[אות כה] **בהרע"ב ד"ה פרשת משוח מלחמה**. כן ציין גם רש"י ז"ל. אבל מדברי תוס' (ר"פ דלקמן) הובא בתי"ט שם מבואר דהגיר' במתניתין כמו שלפנינו משוח מלחמה:

משנה ח

[אות כו] **תוי"ט ד"ה עשר תעשר כו'. ומשנינן מצוה שאני**. לכאורה ק' הא במתניתין (פ"ב דסנהדרין מ"ב) ס"ל לת"ק דמלך לא חולץ ולא מייבם ור"י ס"ל דאם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב. ופרכי' שם על ר"י הא מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. ומשנינן מצוה שאני א"כ לת"ק אפילו במקום מצוה לא. וראיתי במהרש"א בסנהדרין די"ט ע"ב שהקשה כן. וכ' בחד תירוצא דבאמת מתני' דהכא כר"י (ומ"ש שם דלפ"ז הלכה כר"י קשה לי' הא הוי סתם ואח"כ מחלוקת. ואף אם אמרי' דגם בב' סדרים אין סדר למשנה. מ"מ עכ"פ הוי ספק שמא הוי סתם ואח"כ מחלוקת) ולפ"ז יקשה על פסק הרמב"ם דפסק למתני' דהכא ופסק ג"כ כת"ק דר"י דמלך לא חולץ ולזה צ"ל כתירוצא א' דמהרש"א שם דבמקום כבוד התורה לכ"ע יכול למחול על כבודו. אלא דמ"ש המהרש"א ליישב בזה דברי תוספות (דסנהדרין שם) במה שהקשו מההי' דכתובות (דף י"ז.) לא ידעתי דמה הועיל בזה דהא בכתובות דכבוד הכלה הוי, כמו מצוה ומה חילוק בין מצות חליצה ובין מצות כבוד הכלה וצ"ע (כ"מ ולא זכיתי להבין כוונת רבינו בזה. הא המהרש"א אינו מיישב דברי התוס' בסנהדרין ולכן שמתי התיבות דסנהדרין שם בין חצאי לבנה. ולפענ"ד כן קושית רבינו על המהרש"א דבמה שתירץ על תוס' דלכן לא הקשו בכאן בסנהדרין מטעם דכבוד התורה גדול א"כ כ"ש דמכתובות אין קושי'. וגם אליבא דאמת לסברת התוס' בתירוצם חליצה דומה לתורה. וד"ל):

פרק ח

משנה ב

[אות כז] **במשנה ואחד המרכיב**. אף היכא דא"צ לחזור משום עיקר האילן כגון דנטע לסייג ולקורות חוזר משום ההרכבה. גמרא:

משנה ג

[אות כח] **בהרע"ב סד"ה והמחזיר. כתיב אשה חדשה**. והא דכתיב גבי בית חדש י"ל ג"כ דממעט מי שמכר בית וחזר ולקח ממנו וע' במ"ל:

[אות כט] **תוי"ט ד"ה אלמנה לכ"ג. וכדאיתא בגמ'**. באמת בגמ' לא אמרו כן על המתני' דהא במתני' לא קתני טעם משום ולא לקחה (וי"ל דבאמת הטעם משום הא הירא

מעבירות שבידו כדנקטה לה ר' יוסי מ"ה. אלא דקדקו כן על הברייתא דקתני ולא לקחה פרט לאלמנה לכ"ג וכו' לימא דלא כריה"ג וכו' אפילו תימא כריה"ג כדרבה. אלא דמ"מ לפי (שינויא) דהגמרא הנ"ל כתב הרע"ב לפרש כן במתני' דטעמו משום ולא לקחה. והתי"ט ביאר דמ"מ אתי' אפילו כריה"ג. ואולם מה דפשיטא ליה כך להתי"ט מספקא לי למה דצידדו התוס' יבמות (ד"י ע"א ד"ה לר"י נמי). דאפשר דאסור לקדש מדרבנן שמא יבעול עי"ש א"כ צ"ל דמה דמשנינן הכא כדרבה. אף דמ"מ אסור מדרבנן לריה"ג אף בשביל עבירה (אינו) חוזר מ"מ הברייתא דנקט לה בדרך פי' הקרא דולא לקחה נקט שפיר דהקרא בא למעט אלמנה לכ"ג בקידש לחוד. אבל במתני' דהכא דנקט גוף הדין אלו שאין חוזרים (אם איתא דטעמא דמתני' משום ולא לקחה א"כ באם אשתו זו כשירה לו אלא שלקח אחרת שהיא אלמנה חוזר) והא באמת מ"מ לדינא אינו חוזר משום דעבירה דרבנן בידו ואיצטרך לומר דמתני' דלא כריה"ג (כ"מ ומחמת שקשה לי להבין דברי רבינו בזה. לכן מה שלפענ"ד שיבוש שמתי בין ב' חצאי לבנה. ולא רציתי לשלוח ידי. והלומד ילמד בטוב לפי שכלו):

משנה ה

[אות ל] **בתוי"ט ד"ה וחלוצה כו'. אשגרת לישן הוא כו'**. ובחידושי ריטב"א (רפ"ג דמכות) כ' ואפשר דמה דאמרינן עבירה א"ב היינו מה דלית לי' אסמכתא בקרא לאפוקי חלוצה דהוי כעין דאורייתא וכ' שם וכ"כ ר"מ הלוי ז"ל:

פרק ט

משנה א

[אות לא] **תי"ט ד"ה רבי יהודה כו'. ואדרבה נמצא להתו' בהיפוך כו'**. ע' בכפות תמרים חדושי הלכות לפרק לולב הגזול (בדף ל"ו ע"ב בתוס' ד"ה כל דין וכו') שכתב דמדברי תוספות דלשם סייעתא לדברי הכ"מ עיי"ש:

[אות לב] **בא"ד. ועי' מ"ש במשנה ה' פ"ז דתמורה**. כצ"ל:

משנה ב

[אות לג] **בהר"ב ד"ה לעיר שאין כו' אלא לעיר שיש כו'**. בתוס' ב"ב (דף כ"ג ע"ב) הניחו בתמיה כיון דהתם משמע דטעמא דקרא והי' העיר הקרובה משום דאזלינן בתר קורבא דמוכה דמשם בא ההורג א"כ הכא אמאי מודדים מעיר שיש בה ב"ד הא מוכח דההורג בא מעיר הקרובה שאין שם ב"ד:

משנה ה

[אות לד] **במשנה אעפ"י שאינו איתן כשר**. בספרי דריש לה מדכתיב בסיפא דקרא הנחל סתם לאשמעינן אע"פ שאינו איתן וע' בת' חכם צבי (סי' ל"ב):

[אות לה] **בתוי"ט ד"ה ואיתן. אבל רש"י מפרש כו'**. וכן נראה דעת הרשב"ם בבא בתרא (דף נ"ה ד"ה הנחל כו'). ובהר"ש והרא"ש (רפ"ב דפיאה) עיי"ש. ובפסחים (דף נ"ג ע"א) סי' לנחלים קנים נ"מ לנחל איתן משמע כהרמב"ם ועיין במהרי"ק שורש ק"ך:

משנה ו

[אות לו] **במשנה זקני אותה העיר**. בהרמב"ם וב"ד של אותה עיר עם כל זקניה אפילו הן מאה כולן רוחצים כו' וכתב בכ"מ שכן שנינו בספרי וכל זקני העיר אפי' הן מאה. ולזה תמוה דלא הביא מתני' דהכא הכתוב כהוייתו. וכל זקני. ואמאי השמיטו תיבת וכל וע' בבאר שבע בחי' להוריות (ד"ג ע"ב ד"ה ה"נ מסתברא): ובברייתא בגמ' איתא וכל זקני:

משנה ח

[אות לז] **במשנה וע"א אומר לא ראית**. בב"י חוה"מ (סימן כ"ט מחוד' ה') כ' וז"ל. וכ' המרדכי בהגהות סנהדרין בשם בעל העיטור דאע"ג דתנן (פ"ב דעדיות) לא ראינו אין ראיה היינו היכי דאיכא למימר זה ראה וזה לא ראה אבל היכי דתרוייהו כי הדדי כי אמר האחד לא ראיתי הוי כאומר לחבירו לא ראית. והכי תנן בפ' עגלה ערופה דע"א אומר ראיתי וע"א אומר לא ראיתי הו"ל הכחשה עכ"ל. נראה דהיה לו הגירסא במתני' דהכא לא ראיתי:

משנה טו

[אות לח] **הר"ב ד"ה משמת רבי. תלמידיו כו' וכתבו זה במשנה**. והרמב"ן בחי' ע"ג (דל"ז ע"א) כ' ונראה שהי' תוס' שהוסיף בר קפרא או לוי במתני' וכו':